

In memoriam Szauder Erik

1967-2006

Búcsúznak és emlékezünk. Hetek óta virágok és égő mécsesek, szép színű és formájú kavicsok fogadnak minket és a betérőket karunk bejáratánál. Nem vezetői kezdeményezésre. A fekete zászló alatt a földön szomorkodtak a megemlékezés tárgyai. Aztán ajtón belülré kerültek, asztalt kaptak, tán új „bárczis” hagyományt teremtve: megkönnyíteni közös gyászmunkánkat szeretteink elvesztésekor. Volt délutáni összejövetel a kertben, Erik tiszteletére, róla, és ha szabad ilyet mondani, vele beszélgetni. Sírtunk és derültünk a videofelvétel összeállításon, s lassan oldódott a megilletődöttség és oldódott a nyelv. Az összejövetel mentes volt a szenzációtól és mentes a nosztalgiától, pátosztól is. Hiányzott a dráma-tanárnk, aki körvonalazta volna, hogy egy ilyen összejöveteltől, rendezvénytől(?) mire számíthatunk. A szavak nem működtek túl jól, a levegő akkor állt meg, könnycsepp akkor szabadult el, amikor kép és zene együtt „szólt meg”. Kemény István „néma H”-ja megjelent köztünk, nem akartuk, de minden hangban ő beszélt.

Mérleget illik készítenünk Szauder Erik életművéről. Mit jelent valóban az a valami, amit az utókor „életműnek” nevez? Hiába szeretném külön-külön bemutatni, hol a helye a magyar drámapedagógiában, gyógypedagógiában, a nemzetközi és hazai lapszerkesztésben, mindig az egész ember, egy különösen vonzó személyiség tolakszik az életmű elé. A látszólag csak a racionalitás hideg hangjaira figyelő, valójában mély érzelmeket és indulatokat bölcs humorba oldó személyiség, aki már lassan arra is tudott vigyázni, hogy ne bántson meg senkit.

Nekem például azok a felejthetetlen tanulásban akadályozottak pedagógiája órák jutnak az eszembe, amelyekhez a nyolcvanas évek végén és a kilencvenes évek elején Gaál Éva szervezett a kollégák köréből szakértőket: orvosokat, ügyvédeket, minisztereket és kishivatalnokokat, hogy a hallgatók bevonásával szerepjátékokban éljük meg az emberek közötti különbözőségek leképeződését a szakmák, foglalkozások és beosztások attitűdformáló élethelyzeteiben. Erik volt ezeknek az óráknak a legszorgalmasabb, legszínesebb és legplasztikusabb moderátora. A hallgatók angol nyelvről készített szakfordításait koordinátor-ként, nyelvi lektorként irányította, szakdolgozatok és TDK dolgozatok résztémáinak konzulenseként vonzotta a tanszékre az angol nyelv, a drámapedagógia és a jó iskola iránt fogékony hallgatókat. Eszembe jutnak a Bethlen téri idők piknik ebédjei a második emeleti tanszéki szobában, beszélgetések, viták, amelyekben a demokráciát tanulgattuk – máig sem eléggé hatékonyan –, miként lehet szavazások sorával tisztes kompromisszumot kötni (akkor kezdtük megérteni, hogy ilyen is létezik), hogyan lehet különböző véleményeket olyan közös nevezőre hozni, hogy a végén mindenki magáénak érezze a döntést. Azok is, akik kezdetben egy másfajta végeredmény érdekében szálltak csatába. Vasárnapi ebédből elmentett saláták és sütemények felett tanultuk először megérteni, hogy akinek homlokegyenest ellenkező a véleménye, mint a miénk, az nemcsak tisztességes ember lehet, de okos is.

Legfrissebb emlékként eszembe jut a Speciális Szükségletű Hallgatók Segítő Testületének (SHST) két hónapja megtartott összejövetele, ahová tanácsért látogattam el. Az egyetem szenátusa akkor tárgyalta a szervezeti és működési szabályzat kötetét. A speciális szükségletű hallgatók véleménye alapján kívántam pontosításokat javasolni a felsőoktatási törvény fogyatékos hallgatókra vonatkozó passzusainak intézményi szabályozásához. A hallgatók és Erik „összeszokott” terminológiai precizitással határozták meg – tán egyetlen autentikus vélemény-nyilvánítóként – az általuk támogatott és elvetett megnevezések körét. A Szenátus valamennyi javaslatunkat elfogadta, és a szabályzatban alkalmazta.

Nézzük az életművet, nagy és szabálytalan lépésekben. A bölcső a Madách Imre Gimnázium drámatagozatos osztálya. Az integráló felsőoktatási intézmény a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Oligofrénpedagógia és pszichopedagógia szakokon lett Erik 1991-ben gyógypedagógiai tanár. A Prizma c. főiskolai lap 1989. évi tavaszi számában a színjátszókör valóságáról ír ifjú szigorral, és álmódzik egy – soha meg nem született – amatőr színházi műhelyről.

Már főiskolai hallgató korában bekapcsolódott az Oligofrénpedagógiai Tanszék kutatómunkájába a Dramatikus technikák a nehezen tanuló gyermekek és fiatalok fejlesztésében c. témával. Három éven keresztül aspiránsként dolgozott a tanszéken, részfoglalkozású gyógypedagógusként és óraadó drámapedagógusként pedig gyakorlati tapasztalatokat gyűjtött. Átfogó ismeretekre tett szert, sőt ő maga is gyarapí-



totta ennek az új (gyógy)pedagógiai területnek az elméletét és gyakorlatát. 1994-ben több távoktatási tanfolyamon is részt vett. Számos szakfordítást is készített angol nyelvből a dramatikus tevékenységet érintő cikkek, tanulmányok, kézikönyvek anyagából. A Felzárkózás az Európai Felsőoktatáshoz projekt keretében 1995-ben megjelent Diákokthoni nevelés szöveggyűjteményt *Szabadidőpedagógia* című eredeti közleményével gazdagította. Már fiatal oktatóként kitűnt világosan és jó szerkezetben felépített, a beszélt nyelv és a testbeszéd eszközeit kiválóan hasznosító, a hallgatóságból az értő figyelem állapotát kiváltó előadásaival.

Az 1995/96-os tanévet a birminghami egyetemen töltötte, ahol egyetemi drámapedagógusi diplomát szerzett (M. A. in Drama in Education, University of Central England, Birmingham, Nagy Britannia). 1998-tól regisztrált PhD hallgató lett ennek az egyetemnek a neveléstudományi fakultásán, egyben főfoglalkozású oktató a főiskola Általános Gyógypedagógiai Tanszékén. Ebben az alkotó közösségben – a fogyatékos személyek művészeti terápiákkal történő fejlesztését és rehabilitációját komplexen értelmezve, művelve, kutatva, oktatva – teljesedhetett ki Erik szakmai tehetsége.

Megkísérellek egypár olyan kulcsfogalmat meghatározni, amelyekkel – munkássága gyújtópontjaiként – Erik egyetértene. Az egyik kulcsfogalom a *társadalmi integráció*, benne a befogadó társadalomhoz vezető inkluzív iskola. Hogyan nyilatkozott erről Szauder Erik 2003-ban az Autisták Érdekvédelmi Egyesülete lapjának, az Esőembernek?

„Abból indulunk ki, hogy alaphelyzetben mindenki másféle ellátást igényel. Az iskola szolgáltató intézmény, az a dolga, hogy a lehető legjobban kiszolgálja azokat, akik hozzá fordulnak. Miért utazzon a városon keresztül a gyermek, ha két utcával odébb ott van az iskola, amelynek az a dolga, hogy őt is megfelelően ellássa. Tehát nem arról van szó, hogy beteszünk, mondjunk egy Down-szindrómás gyereket az osztályba, és majd elboldogul ott valahogy, hanem arról, hogy speciális módon megsegítjük. Ha kell, akkor vele lesz egész nap egy gyógypedagógus, aki összedolgozik az osztályt tanító tanárral. De olyan is előfordulhat, hogy csak egy-egy speciális esetben megy segíteni a gyógypedagógus. Ez mindig az adott gyerektől függ, no és persze attól is, hogy a normál tanárképzésben milyen teret szentelnek akár a sajátos megsegítést igénylő gyerekek pedagógiájának, akár, mondjuk, a tanulásban akadályozottak (pl. diszlexiások, hiperaktívok) nevelésének, fejlesztésének. Ebben a szisztémában a gyerek a lehető legtöbb időt tölti az osztálytársaival... Az inklúziót úgy kell elképzelni, hogy bárki bejöhet majd az iskolába, hogy itt akarja taníttatni a gyereket. Attól sem kell félni (leginkább az egészséges gyerekek szüleinek), hogy emiatt nem tudnak majd a többiek haladni. A befogadás osztályonként egy vagy két gyereket jelent. Az együtt töltött diákévek pedig minden eurolakátnál, tévéhirdetésnél jobban szolgálják a másság elfogadását. Az megint más kérdés, hogy az iskola kérheti majd a szakértői bizottság véleményét, hiszen azt valamennyien tudjuk, nem mindenki alkalmas arra, hogy befogadott legyen”.



A második kulcsszó a *drámapedagógia*. Hogyan definiálja Erik a dramatikus tevékenységet?

„A dramatikus tevékenység célja a játszó személy adott kontextusra, annak mögöttes, univerzális tartalmaira, illetve a (reális és fiktív) ’én’-re vonatkozó ismereteinek elmélyítése. A különbség tehát röviden úgy foglalható össze, hogy míg a színjáték a közönség felé irányul és tanítás jellegű, addig a dramatikus tevékenység ezen formája a játszó személyre koncentrált, és tanulási irányultságú.”

A harmadik kulcsszó a *pedagógus és a gyermek kapcsolata*. A gyermekről szerzett tudását adta át az őt körülvevő hallgatóknak a főiskolán, a Drámapedagógiai Társaság rendezvényein és tanfolyamain, gyógypedagógiai intézmények drámapedagógiai nyári táboraiban és továbbképző kurzusain. Megpróbálom összefoglalni a gyermekközpontú pedagógia ebbéli szubsztrátumát szabadon, de „erikesen”: A felnőttek világában a gyermek gyermek marad, s a gyermekek világában a felnőtt legtöbbször idegen. A pedagógus olyan gyerek, aki már felnőtt – illetve

olyan felnőtt, aki még érti gyermeki önmagát, így könnyebben talál szót a gyermekekkel. Örökös kettős szereposztásban él s így kétféle szemszögből vizsgálja és ítéli meg a világot. Közvetít, kapcsolatot teremt, helyzetbe hoz. Legfőbb dolga, hivatása, hogy ismét harmóniába rendezze a gyermekire és „reálisra” szét-szaggatott valóság teljességét.

Eriket nem lehet pótolni. A főiskolai szintű képzésbe lehet kiváló drámapedagógusokat hívni, de gyógypedagógus-drámapedagógus elvéve akad közöttük. Lehet színi nevelést tanítani, két évtized tudását az emberről, benne a fogyatékos emberről azonban senki sem tudja királyi úton megszerezni. Lehet kiváló tudású nyelvtanárokat fogadni az egyetemi szintű gyógypedagógus-képzésbe, 15 év szakfordítói tapasztalatát, egy szakma kétnyelvű tudását azonban csak rengeteg munkával és empirikus tapasztalással lehet felépíteni.

Szauder Erik 2005-ben befejezte és sikeresen megvédte PhD dolgozatát. Elkészült a nagy mű, az alkotó azonban még nem pihenhetne: hátra van még pár ecsetvonásnyi módosítás a birminghami egyetem javaslatára, sajtó alá rendezés a Bárcki Karnak.

Erik, kollégánk, barátunk! Keresünk tanítványokat és munkatársakat, akik lefordítják a disszertációt, hogy tanulhassunk belőle. Összeállítjuk és a honlapunkra tesszük gazdag publikációs jegyzékedet. Kötetbe és képzési anyagokba segítjük tanulmányaidat, cikkeidet, elsősorban a pedagógiai alternatívák helyéről és szerepéről a mai magyar közoktatás rendszerében íródottakat, a dráma (gyógy)pedagógiai alkalmazásáról szólókat, és a drámapedagógia helyét a magyar felsőoktatásban elemzőket. Bevezető tanulmánynak az Esélyegyenlőség és törvénykezés című, az Iskolakultúrában 2002-ben megjelent írásodat javasolom. Egyetértesz?

Szeretettel és tisztelettel veszünk búcsút Szauder Erik főiskolai adjunktustól az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, a Kari Tanács, melynek tagja volt, az Általános Gyógypedagógiai Tanszék, a Tanulásban Akadályozottak és Értelmileg Akadályozottak Pedagógiaja Tanszék, a Képzésszerkezeti Munkacsoport, a Speciális Szükségletű Hallgatók Segítő Testülete, valamint hallgató, oktató, munkatárs képviselőjében.

Budapest, 2006. július 17.

Szabó Ákosné

főiskolai tanár, az ELTE Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Karának főigazgatója

Szervusz, Erik!

Most, hogy megmásíthatatlan záróvonalat húztál az időbe, eszembe jut az első alkalom, amikor megjegyeztem a nevedet. A Corvin téri Népművelési Intézet drámai osztályának rendezői tanfolyamán viszonylag sok hallgató volt. A dolgozatok kupacban álltak az asztalon, s ahogy az nálunk tanároknál szokás, egyik oldalról raktam át őket a másikra. Színházi előadásokról szóló fogalmazványok voltak éppen, s az egyiket átfutva vissza kellett hajtanom a fedőlapot, hogy megnézzem, ki a gazdája az írásnak. Ilyen pillanatban az ember kicsit lelassul, mert ezt a fajta örömteli ellenőrző mozdulatot nem sokszor teheti meg életében. Érzi, ünnepléses találkozás lehetősége áll fönn, rákérdez tehát: Ki ő? Szauder Erik volt odaírva. Megjegyeztem.

Aztán hamarosan közös munkáink akadtak. Magam részéről elsősorban az elmélet örömeit is ismerő, magát pontosan kifejezni képes embert láttam benned, a betűbarát férfiak egyikét, s az aprólékos tudományos munkát is természetesnek vevő kutatót. Nagy szükség van a művészetpedagógiában azokra a kalauzokra, akik képesek meghatározni, nevének nevezni a jelenségeket, s Te képes voltál erre. A gyakorlati témák megvitatásánál megjátszástól mentes derűvel tudtunk egymás mellett ülni, s mondtuk: „Én másként gondoltam.” „Én is!” S ez mit sem vont le a kölcsönös bizalomból. Örültünk, hogy ezt kimondhattuk, s rátértünk a következő megbeszélőnivalóra.

Teljes szakmai fegyverzetben már akkor láttalak, amikor nemzetközi rendezvényeken tolmácsoltál vagy vitát vezettél. Kellemes hangod volt, jó volt Té-

ged hallgatni, akár magyarul, akár angolul beszéltél. A legjobb közvetítők egyike voltál. S tudtál figyelni arra, aki a közeledben volt. Egyszer, egy elég nehéz pillanatban odaléptél hozzám, s alig észrevehetően megérintettél. Ez úgy meglepett, hogy erőre kaptam. Jóval öregebb és súlyosabb lévén nálad, az embereket egyre kevésbé hívom közelembe. Ugyanúgy meglepett hát, mint amikor egyszer Ruszt Jóska igazította meg rajtam kissé fejbeverésszerűen a hajamból kicsúszó fésűt. Engem nem szoktak megérinteni. Te megérintettél.

Mindannyiunkat megérintettél.

A közvetítő erődre továbbra is szükségünk lesz. Most, amikor a búcsúszertartásod zajlik, néhányan ott vagyunk egy előkészítő értekezleten: egy új egyetemi kar dékánja fogadja be a bölcsészegyetemről kimenekített drámaprogramot, s ha igaz, a drámapedagógia ügyét. Ha igaz. Megharcoltunk érte. Húsz éven keresztül olykor fizettünk is érte, csak taníthassunk. Jó tanártársunk voltál. Szép volt, Erik! Fogadd nagyrabecsülésem.

S most, hogy elindulsz fölfelé, engedd meg, hogy mi, súlyos földiek, odatartsuk lábad alá a tenyerünket, ha esetleg hiányzik az utat kezdő lépcsők közül valamelyik. Utána már könnyebb, azt mondják. Iszonyú döntésedben nemesség és méltóság vezérelt. Isten veled, Erik. Lépj!

Köszönjük az együtt töltött időt.

Gabnai Katalin

Búcsúztató

*A magyar drámapedagógusok – kollégáid, barátaid –
nevében búcsúszok Tőled, Erik!*

Elment egy 39 éves fiatalember.

Kiváló drámatanárt veszítettünk.

Nemzedéke, a drámapedagógia rövid magyarországi történetén belül a „harmadik generáció” legjobbjá – és talán egyetlen rendteremtő képességű elméleti szakembere. Megalapozott szakmai műveltségére és remek angol nyelvtudására építve korán kezdett, s éppen emiatt az egy korcsoporttal előtte járókkal dolgozhatott. És jelentős munkákban vehetett részt. Neki megadatott, ami sokaknak nem: jókor volt jó helyen. A drámapedagógia hazai két évtizedes, lassú, partot mosó fejlődése és néhány erős, külső impulzus a 90-es évek elejére nagy erejű változásokat hozott. Hirtelen betört a szakmába, a szakmai köztudatba az az irányzat, amit addig a sors (talán a bal-) távol tartott a magyar szakemberektől, az iskoláktól és a gyerekektől. Megjelent nálunk is a dráma tanítási változata. Ebben a változásban Szauder Erik – huszonegynéhány évesen – aktív közreműködőként, avatott közvetítőként lehetett jelen. Az angol előadók által tartott első drámakurzusok végtelenségig türelmes és a teljes kimerülésig megbízható tolmácsaként, majd egy-két év múlva, 93-tól jeles szakkönyvek rugalmas fordítójaként találkozhatunk vele. (Nem volt kis munka volt ez utóbbi sem: talán még az is el tudja képzelni, aki nem próbálta, hogy milyen nehéz a fordítás, amikor az egyik nyelven kialakult és elfogadott minden, a másikon pedig a terminológia alapjai sem léteznek; vagy csak azok.) Nemzetinek és alapnak nevezett központi szabályozókhoz készülő tantervek, tanmenetek és tanári segédletek társszerzőjeként a szerkesztővel az utolsó szóig korrekt módon, gyakran pedig nagy élvezettel megvívott viták, szellemi csaták harcosaként végig ott volt a legfontosabb, az 1994-2003 közötti időszakban. És 1994-től a Magyar Drámapedagógiai Társaság elnökségi tagjaként, a szervezésre eleinte több, később munkahelyi kötöttségei és angliai doktori iskolája miatt kevesebb időt fordítva közreműködött az országos egyesület munkájában: az irányításban is. A magyar drámapedagógia nemzetközi képviselője volt. Azt kevesebben tudják róla, hogy mint „ös-színjátész” részt vett egy másik jelentős szervezet, a diákszínjátékos országos egyesületének indulásában is.

Magán-, mert személyes jegyzetek: Sokat dolgoztunk Erikkel. Tíz fölötti a közösen készített könyveink és/vagy segédletek, tantervek száma. Sokat dolgoztunk a munka örömeért, ingyen. Csak remélni tudtuk, hogy ezek a „társadalmi” munkáink majd túlélnek bennünket. – Nos, senki nem akarta, hogy ez ilyen korán történjen meg.

Erik! Most, elszámoláskor visszagondolva: sok napot éltünk meg együtt.

Csak példaként: aludtunk egy szobában a csurgói fesztivál kollégiumi szállásától a birminghami kampuszig, magyar drámapedagógusok angliai tanulmányútjáig – jó néhány helyen. Vagy említhetném azt, amikor tolmács

voltál a Kerekasztal színész-tanárai mellett egy angliai fesztiválon.

És sok sört ittunk együtt.

Építkeztem vagy tíz éve, s a Tőled kapott kölcsön sokat segített.

Három fiam közül a nagyobbik találkozott veled. Mint gyerek, névről már nem emlékszik...

A kisebbek nem ismertek: ez is jelzi, hogy az egykor nagyon erős munkakapcsolat és tisztas emberi kötődés kilazult. Másfelé vitt minket az élet, mentegetőzhetnénk ezzel vagy ilyesmivel, de legalább itt ne tegyük! Velem együtt sokan vádolhatjuk magunkat azzal, hogy nem segítettünk neked jobbra tenni mindazt, ami körülötted/körülöttünk itt volt/van. S amiről tettel, és nem szóval, de rettenetesen erős kritikát mondtál.

Sokunkban csak az utóbbi években, hirtelen öszülő hajadat látva tudatosodott, hogy Te sem vagy kortalan: de azt kevesen tudták rólad, hogy közel vagy a negyvenhez.

Ma már a költők is tovább élnek. Ebben az állítólag gyorsuló időben és korban az életműhöz, úgy tűnik, a művészetben is hosszabb idő kell. Tanárként pedig biztosan: az ajtók előtt áll azok sora, akik a szakértői drámat akarják tanulni. Nincs hová, nincs kihez küldenünk őket. Űr maradt utánad, Erik! Nagy-nagy hiányjelek.

Erik!

Köztünk voltál. Néha csak mellettünk. Olykor előttünk, máskor kissé lemaradva.

Most már nem kell járni.

Most viszünk tovább. Ígérjük magunknak.

Viszünk tovább mindazt, amit nem lehet egy kis-nagyemberből kis dobozba tenni vagy szétszórni.

Viszünk tovább, ahogy tudunk: rád emlékezve és tanulva Tőled.

Elmentél – és velünk maradsz.

Kaposi László

BÉKESSÉGET

Érzed a zajló hullámokat?

Békességet neked!

Érzed az áramló levegőt?

Mély békét hoz neked.

Érzed a csöndes földet?

Mély békét hoz neked.

Érzed a ragyogó csillagokat?

Mély békét hoz neked.

Érzed a nyugodt éjszakát?

Mély békét hoz neked.

A béke gyermekének érintése rajtad.

A hold és a csillagok tiszta fénye

Világít most csak neked.

Békességet!

*Kelta ima. Szauder Erik emlékének
Ford.: Novák Géza Máté*